Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ATHANASIOS RANTOS
7 päivänä syyskuuta 2023[1]

Asia C-371/22

G sp. z o.o.
vastaan
W S.A.

(Ennakkoratkaisupyyntö – Sąd Okręgowy w Warszawie (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola))

Ennakkoratkaisupyyntö – Sähkön sisämarkkinat – Direktiivi 2009/72/EY – 3 artiklan 5 ja 7 kohta – Kuluttajansuoja – Asiakkaan oikeus voida tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa sopimusehtojen mukaisesti – Pienyrityksen tekemä määräaikainen vakiohintainen sähköntoimitussopimus – Sopimussakko sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä – Ennen alkuperäisen sopimuskauden päättymistä kuluttamatta jääneen sähkön hintaa vastaava sopimussakon määrä – Kansallinen lainsäädäntö, jossa sallitaan sopimuksen päättäminen ”ilman muita kuin sopimuksen sisältöön perustuvia kustannuksia ja korvauksia”

I Johdanto

1. Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annetun direktiivin 2009/72/EY[2] 3 artiklan 5 ja 7 kohdassa säädetään, että jos sähköä käyttävä asiakas haluaa sopimusehtojen mukaisesti vaihtaa toimittajaa, tämä oikeus on turvattava kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi ja asiakkaan on voitava tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa.

2. Onko sopimussakko, jonka pienyrityksen edellinen toimittaja on määrännyt sille sähköntoimittajan vaihtamiseksi tehdystä määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä ja jonka määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen saakka, hintaa, yhteensopiva kyseisen asiakkaan tosiasiallisen oikeuden kanssa, johon viitataan mainitun direktiivin 3 artiklan 5 ja 7 kohdassa ja jonka mukaan tämän on voitava tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa? Lähinnä tämä on Sąd Okręgowy w Warszawien (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola) esittämä kysymys.

[1] Alkuperäinen kieli: ranska.

[2] Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta 13.7.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2009, L 211, s. 55).

3. Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty alle 50 henkilöä työllistävän yrityksen G sp. z o.o. (jäljempänä yhtiö G) ja sähköntoimittaja W S.A:n (jäljempänä toimittaja W) välisessä riita-asiassa, joka koskee sopimussakon maksamista osapuolten välisen sähköntoimitussopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä.

4. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuin lausuu ensimmäisen kerran direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdan tulkinnasta. Esitettyyn kysymykseen vastaamiseksi on sähkön sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta punnittava keskenään yhtäältä asiakkaan oikeutta tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa ja toisaalta edellisen toimittajan oikeutta saada korvaus siitä, että asiakas ei ole kuluttanut sähköä, jonka hän oli sitoutunut ostamaan siltä määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen nojalla.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin lainsäädäntö

1. Direktiivi 2009/72

5. Direktiivin 2009/72 johdanto-osan 1, 3, 42, 52 ja 57 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(1) Yhteisössä on vuodesta 1999 lähtien toteutettu asteittain sähkön sisämarkkinoita, joilla pyritään luomaan todellisia valinnanmahdollisuuksia kaikille Euroopan unionin sähkönkuluttajille, niin kansalaisille kuin yrityksillekin, sekä uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja laajempaa kaupankäyntiä rajojen yli. Näin pyritään saavuttamaan parempi tehokkuus, kilpailukykyiset hinnat ja parempi palvelutaso sekä edistämään toimitusvarmuutta ja kestävyyttä.

– –

(3) Perustamissopimuksessa unionin kansalaisille taatut vapaudet – muun muassa tavaroiden vapaa liikkuvuus, sijoittautumisvapaus ja palvelujen tarjoamisen vapaus – ovat saavutettavissa ainoastaan täysin avoimilla markkinoilla, jotka antavat kaikille kuluttajille mahdollisuuden valita vapaasti toimittajansa ja kaikille toimittajille mahdollisuuden toimittaa vapaasti hyödykkeitä asiakkailleen.

– –

(42) On tärkeää, että yhteisön koko teollisuus ja kauppa, pienet ja keskisuuret yritykset mukaan luettuina, sekä kaikki unionin kansalaiset, jotka hyötyvät sisämarkkinoiden taloudellisista eduista, voisivat myös nauttia korkeatasoisesta kuluttajansuojasta, ja että erityisesti kotitalousasiakkaiden ja jäsenvaltioiden harkinnan mukaan myös pienten yritysten olisi voitava nauttia julkisen palvelun takeista – –. Näillä asiakkailla pitäisi myös olla oikeus valintaan, oikeudenmukaisuuteen, edustukseen ja riitojenratkaisumenettelyihin.

– –

(52) Kuluttajien olisi saatava selkeitä ja ymmärrettäviä tietoja oikeuksistaan energia-alalla. – –

– –

(57) Jäsenvaltioiden olisi ehdottomasti huolehdittava siitä, että edistetään tervettä kilpailua ja eri toimittajien helppoa pääsyä verkkoon sekä varmistetaan uuden sähköntuotannon kapasiteetti, jotta kuluttajat saavat täyden hyödyn vapautetuista sähkön sisämarkkinoista.”

6. Direktiivin 1 artiklassa, jonka otsikkona on ”Kohde ja soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan yhteiset säännöt sähkön tuotannolle, siirrolle, jakelulle ja toimitukselle sekä kuluttajansuojaa koskevat säännöt, jotta voidaan tehostaa ja yhdentää yhteisön kilpailulle avoimia sähkömarkkinoita. Siinä annetaan säännöt, jotka koskevat sähköalan järjestämistä ja toimintaa, avointa markkinoille pääsyä, tarjouskilpailuihin sovellettavia perusteita ja menettelyjä, lupien myöntämistä ja verkkojen käyttöä. Siinä määritellään myös yleispalvelun velvoitteet ja sähkönkuluttajien oikeudet ja selvennetään kilpailuvaatimuksia.”

7. Direktiivin 2 artiklan, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, 7, 9–12 ja 19 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

7) ’asiakkaalla’ sähkön tukkuasiakasta tai loppukäyttäjää;

– –

9) ’loppukäyttäjällä’ asiakasta, joka ostaa sähköä omaan käyttöönsä;

10) ’kotitalousasiakkaalla’ asiakasta, joka ostaa sähköä oman kotitaloutensa käyttöön muuta kuin kaupallista tai elinkeinotoimintaa varten;

11) ’muulla kuin kotitalousasiakkaalla’ luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, jotka ostavat sähköä muuhun kuin oman kotitaloutensa käyttöön, mukaan lukien tuottajat ja tukkuasiakkaat;

12) ’vaatimukset täyttävällä asiakkaalla’ asiakasta, joka voi 33 artiklan mukaisesti vapaasti ostaa sähköä valitsemaltaan toimittajalta;

– –

19) ’toimituksella’ ja ’toimittamisella’ sähkön myyntiä asiakkaille, mukaan lukien jälleenmyynti”.

8. Saman direktiivin 3 artiklan, jonka otsikkona on ”Julkisen palvelun velvoitteet ja kuluttajansuoja”, 3–5 ja 7 kohdassa todetaan seuraavaa:

”3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikilla kotitalousasiakkailla ja jäsenvaltioiden harkinnan mukaan myös pienillä yrityksillä (yritys, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 50 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoonaa euroa) on oikeus saada yleispalvelua eli määrätynlaatuisia sähköntoimituksia niiden alueella kohtuullisin, helposti ja selkeästi verrattavin, avoimin ja syrjimättömin hinnoin. – –

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikilla asiakkailla on oikeus valita sähköntoimittajansa kiinnostuneiden joukosta riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa tällä on toimilupa, jos toimittaja noudattaa sovellettavia kauppaa ja tasapainottamista koskevia sääntöjä. – –

5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että

a) asiakkaan halutessa sopimusehtojen mukaisesti vaihtaa toimittajaa kyseinen verkonhaltija tai kyseiset verkonhaltijat saattavat muutoksen voimaan kolmen viikon kuluessa – –

– –

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että a ja b alakohdassa tarkoitetut oikeudet turvataan kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi kaikille asiakkaille.

– –

7. Jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet loppukäyttäjien suojelemiseksi ja varmistettava erityisesti, että heikossa asemassa olevia asiakkaita suojellaan asianmukaisilla toimenpiteillä. Tässä yhteydessä kunkin jäsenvaltion on määritettävä heikossa asemassa olevien asiakkaiden käsite, jolla voidaan viitata energiaköyhyyteen ja muun muassa kieltoon kytkeä tällaiset asiakkaat pois verkosta kriittisinä aikoina. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että heikossa asemassa olevia asiakkaita koskevia oikeuksia ja velvoitteita sovelletaan. Niiden on erityisesti toteutettava toimenpiteitä syrjäseuduilla asuvien loppukäyttäjien suojelemiseksi. Niiden on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso erityisesti sopimusehtojen, yleisen tiedottamisen ja riitojenratkaisumenettelyjen avoimuuden osalta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa. Ainakin kotitalousasiakkaiden osalta näihin toimenpiteisiin on kuuluttava liitteessä I esitetyt toimenpiteet.”

9. Direktiivin 2009/72 33 artiklan, jonka otsikko on ”Markkinoiden avaaminen ja vastavuoroisuus”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vaatimukset täyttäviä asiakkaita ovat:

– –

c) 1 päivästä heinäkuuta 2007 alkaen kaikki asiakkaat.”

10. Direktiivin liitteessä I, jonka otsikkona on ”Kuluttajansuojatoimenpiteet”, olevassa 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Rajoittamatta kuluttajansuojaa koskevien yhteisön sääntöjen ja erityisesti kuluttajansuojasta etäsopimuksissa 20. toukokuuta 1997 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY[3] ja kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY[4] soveltamista, 3 artiklassa tarkoitetuilla toimenpiteillä on määrä varmistaa, että:

a) asiakkailla on oikeus tehdä sähkön palveluntarjoajansa kanssa sopimus, jossa eritellään seuraavat tiedot:

– –

– sopimuksen kesto sekä palvelujen ja sopimuksen uusimiseen ja päättämiseen sovellettavat ehdot, mahdollinen irtisanomisoikeus sekä se, voidaanko sopimus irtisanoa maksutta;

– –

Ehtojen on oltava oikeudenmukaiset, ja niiden on oltava etukäteen tiedossa. Kyseiset tiedot olisi joka tapauksessa annettava ennen sopimuksen tekemistä tai vahvistamista. – –

– –

e) asiakkaita ei veloiteta toimittajan vaihtamisesta;

– –”

11. Direktiivi 2009/72 on kumottu ja korvattu 1.1.2021 alkaen direktiivillä (EU) 2019/944[5] jälkimmäisen direktiivin 72 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisesti.

2. Direktiivi 2019/944

12. Direktiivin 2019/944 2 artiklan, jonka otsikkona on ”Määritelmät”, 16–18 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan

– –

16) ’sopimuksen irtisanomismaksulla’ maksua tai sakkoa, jonka toimittajat tai aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet voivat veloittaa asiakkailta sähköntoimitus- tai palvelusopimuksen irtisanomisesta;

3 EYVL 1997, L 144, s. 19.

4 EYVL 1993, L 95, s. 29.

5 Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2012/27/EU muuttamisesta 5.6.2019 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2019, L 158, s. 125).

17) ’vaihtomaksulla’ sellaista maksua tai sakkoa toimittajan tai aggregointia harjoittavan markkinaosapuolen vaihtamisen johdosta, sopimuksen irtisanomismaksut mukaan lukien, jonka toimittajat, aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet tai verkonhaltijat voivat veloittaa suoraan tai välillisesti asiakkailta;

18) ’aggregoinnilla’ luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön suorittamaa toimintoa, jossa yhdistetään usean asiakkaan kuormia tai tuotettua sähköä myytäväksi, ostettavaksi tai huutokaupattavaksi millä tahansa sähkömarkkinoilla”.

13. Direktiivin 12 artiklassa, jonka otsikkona on ”Oikeus vaihtamiseen ja säännöt vaihtamiseen liittyvistä maksuista”, 2 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ainakaan kotitalousasiakkailta ja pieniltä yrityksiltä ei peritä vaihtamiseen liittyviä maksuja.

3. Poiketen siitä, mitä 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat sallia sen, että toimittajat tai aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet perivät asiakkailta sopimuksen irtisanomisesta maksun, kun nämä asiakkaat vapaaehtoisesti sanovat irti määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen ennen määräajan päättymistä, mikäli tällainen maksu on osa sopimusta, jonka asiakas on tehnyt vapaaehtoisesti, ja tällaisesta maksusta on tiedotettu selvästi asiakkaalle ennen sopimuksen tekemistä. Tällaisten maksujen on oltava oikeasuhteisia, eivätkä ne saa ylittää asiakkaan sopimuksen irtisanomisesta toimittajalle tai aggregointia harjoittavalle markkinaosapuolelle aiheutuvaa suoraa taloudellista tappiota, mukaan lukien kustannukset mahdollisista yhdistetyistä investoinneista tai asiakkaalle osana sopimusta jo toimitetuista palveluista. Toimittajalla tai aggregointia harjoittavalla markkinaosapuolella on todistustaakka suorasta taloudellisesta tappiosta, ja sääntelyviranomaisen tai muun toimivaltaisen kansallisen viranomaisen on seurattava sopimuksen irtisanomismaksujen hyväksyttävyyttä.”

B Puolan lainsäädäntö

14. 10.4.1997 annetun energialain (Ustawa – Prawo energetyczne),[6] sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä energialaki), 4 j §:n 3 a momentissa säädetään seuraavaa:

”Loppukäyttäjä voi päättää määräajaksi tehdyn sopimuksen, jonka perusteella energia-alan yritys toimittaa kyseiselle asiakkaalle kaasumaisia polttoaineita tai energiaa, antamalla energia-alan yritykselle kirjallisen ilmoituksen ilman muita kuin sopimuksen sisältöön perustuvia kustannuksia ja korvauksia.”

15. 23.4.1964 annetun siviililain (Ustawa Kodeks cywilny),[7] sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä siviililaki), 483 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Sopimuksessa voidaan määrätä, että muun kuin rahamääräisen velvoitteen täyttämättä jättämisestä tai puutteellisesta täyttämisestä johtuva vahinko korvataan maksamalla määrätty summa (sopimussakko).”

6 Dz. U. 1997, nro 54, järjestysnumero 348.

7 Dz. U. 1964, nro 16, järjestysnumero 93.

16. Siviililain 484 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Silloin, kun velvoitetta ei täytetä tai se täytetään puutteellisesti, sopimussakko kuuluu velkojalle tätä tapausta varten määrätyn määräisenä riippumatta aiheutuneen vahingon määrästä. Määrätyn sopimussakon ylittävää vahingonkorvausvaatimusta ei voida hyväksyä, elleivät osapuolet ole toisin sopineet.

2. Jos olennainen osa velvoitteesta on täytetty, velallinen voi pyytää sopimussakon alentamista; sama pätee, jos sopimussakko on ilmeisen kohtuuton.”

III Pääasia, ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

17. Yhtiö G, joka on Puolan oikeuden mukaan perustettu pienyritys, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 50 työntekijää,[8] teki 1.1.2010 toimittaja W:n kanssa yleisen määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen, jonka mukaan toimittaja W sitoutui toimittamaan sähköä K:ssa (Puola) sijaitsevalle maatilamatkailua harjoittavalle tilalle (jäljempänä kyseessä oleva sopimus).

18. Yhtiö G ja toimittaja W tekivät 23.2.2015 sopimuksen, jolla yhtiö sitoutui jatkamaan kyseessä olevaa sopimusta ainakin 31.12.2016 saakka. Kyseessä olevassa sopimuksessa osapuolet sopivat, että niillä on oikeus irtisanoa sopimus noudattaen kuuden kuukauden irtisanomisaikaa irtisanomisen tiedoksiantamispäivästä alkaen siten, että sopimuksen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa, ja että jos yhtiö G päättää sopimuksen ennenaikaisesti, toimittaja W voi vaatia maksettavaksi summan, jonka määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa (jäljempänä sopimussakko).[9]

19. Yhtiö G teki 30.1.2015 toisen sähköntoimittajan Z S.A:n kanssa sopimuksen sähkön toimittamisesta samalle maatilamatkailutilalle. Tämä toinen toimittaja ilmoitti 25.2.2015 toimittaja W:lle yhtiö G:n sille antaman toimeksiannon perusteella uuden sopimuksen tekemisestä ja antoi sille siltä varalta, että se ei antaisi suostumusta, ilmoituksen sopimuksen päättämisestä.

20. Toimittaja W antoi 9.3.2016 yhtiö G:lle sopimussakkoa, joka oli maksettava viimeistään 23.3.2016 ja joka oli 63 959,70 Puolan złotya (PLN) (vaatimuksen esittämisajankohtana noin 15 372 euroa), koskevan maksukehotuksen.[10] Koska yhtiö G ei ollut suorittanut maksua kyseiseen päivämäärään mennessä, toimittaja W nosti 21.11.2016 Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawiessa (Varsovan kaupungin piirioikeus, Puola) kanteen, jossa se vaati, että yhtiö velvoitetaan maksamaan sille edellä mainittu summa sopimussakkona 24.3.2016 ja maksupäivän väliseltä ajalta kertyvine laillisine viivästyskorkoineen.

[8] Direktiivin 2009/72 3 artiklan 3 kohdan mukaan kyseisessä direktiivissä pienellä yrityksellä tarkoitetaan yritystä, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 50 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoonaa euroa.

[9] Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että sopimuksen 4 artiklan 4 kohdassa todetaan, että ”jos 1 artiklassa tarkoitetut sopimukset päätetään ennen sopimuskauden päättymistä, [toimittaja W] voi periä asiakkaalta määrän, joka perustuu asiakkaan 2 artiklassa määritetyn tariffin mukaan 1 kohdan mukaisesti ilmoittaman sähkön arvon ja sen sähkön arvon väliseen eroon, jonka asiakas on kuluttanut sopimuksen päättymiseen mennessä 2 artiklassa määritettyyn hintaan, jos tämä erotus on positiivinen”. Lisäksi yritys G ilmoitti tässä sopimuksessa ostavansa tietyn määrän sähköä toimittaja W:ltä.

[10] Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että kyseessä olevassa sopimuksessa sähkön hinnaksi oli vahvistettu 261,06 PLN/megawattitunti (MWh) (n. 61,24 euroa kanteen nostamishetkellä) 1.3.2015–31.12.2016 väliseksi ajaksi ja että yhtiön G:n oli määrä ostaa toimittaja W:ltä kyseisenä ajanjaksona 245 MWh, minkä seurauksena vaadittu sopimussakko oli 63 959,70 PLN (n. 15 372 euroa vaatimuksen esittämispäivänä).

21. Kyseinen tuomioistuin hyväksyi tämän kanteen 7.2.2020 antamallaan tuomiolla. Se katsoi erityisesti, että koska yhtiö G vaihtoi sähköntoimittajaa, kyseinen sopimus oli päätetty ennenaikaisesti, minkä vuoksi toimittaja W:llä oli oikeus vaatia siviililain 483 §:n 1 momentissa tarkoitetun sopimussakon maksamista. Tältä osin mainittu tuomioistuin katsoi, että siviililain 484 §:n 1 momentin mukaan toimittajan sopimussakkoa koskeva vaatimus ei edellyttänyt vahingon osoittamista ja että sopimussakosta oli kyseessä olevassa sopimuksessa määrätty toimittajan vaihtumisen varalta, ja sen määrä vastasi kyseessä olevan sopimuksen määräyksiä.

22. Yhtiö G valitti tästä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Sąd Okręgowy w Warszawieen ja väitti muun muassa, että direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 kohdan mukaan sen maksettavaksi ei olisi pitänyt määrätä sopimussakkoa. Tämä yhtiö väitti myös, että toimittaja W:lle ei ollut aiheutunut todellista vahinkoa, vaan se oli ainoastaan menettänyt edun, jonka se olisi voinut saada ja joka vastasi yhtiön ilmoittamaa sähkön ostomäärää. Tämä toimittaja puolestaan väitti, että siviililain 484 §:n 1 momentin mukaan sopimussakon määrä on riippumaton aiheutuneen vahingon määrästä.

23. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ensinnäkin, että energialain 4j §:n 3a momentin mukaan loppukäyttäjä voi päättää määräajaksi tehdyn sopimuksen maksamatta muita kustannuksia ja korvauksia kuin sopimuksen sisältöön perustuvia. Mainitussa laissa ei säädetä näiden kustannusten ja korvausten laskentaperusteista eikä siinä viitata niiden oikeasuhteisuuteen, eikä siinä suljeta pois mahdollisuutta vaatia kiinteämääräistä korvausta. Osapuolet voivat sopimusvapauden puitteissa määritellä sähköntoimitussopimuksen ennenaikaiseen päättämiseen liittyvät kustannukset ja korvaukset, mukaan lukien sopimussakon asettaminen. Siviililaissa tarkoitettu sopimussakko kuuluu velkojalle tätä tapausta varten määrätyn määräisenä riippumatta aiheutuneen vahingon määrästä, eikä kansallinen tuomioistuin voi viran puolesta alentaa sitä, koska vaatimuksen esittäneellä asianosaisella on todistustaakka ja sen on osoitettava, että sakon määrä on kohtuuton. Koska energialain 4j §:n 3a momentissa ei viitata kuluttajansuojaan, ei pienten yritysten osalta voida tutkia sopimussakon kohtuuttomuutta. Kyseisessä laissa ei myöskään säädetä mahdollisuudesta alentaa sopimussakkoa viran puolesta yritysasiakkaiden osalta.

24. Tuomioistuin pohtii, onko kansallinen lainsäädäntö unionin oikeuden mukainen, koska direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että asiakkaiden oikeus vaihtaa sähköntoimittajaa turvataan kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi kaikille asiakkaille. Lisäksi vaikka kyseisen artiklan 7 kohdassa säädetään, että vaatimukset täyttävien asiakkaiden on voitava tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa, ja siten osoitetaan, että kustannusten osalta on säilytettävä asianmukainen oikeasuhteisuus, kyseisessä säännöksessä ei mainita seuraamuksia tai korvauksia. Jos kuluttajalle aiheutuu tosiasiallisesti taloudellista haittaa, haitan suuruus ei saisi olla keino syrjiä muita sähköntoimittajia siten, että asiakkaalla ei olisi todellista mahdollisuutta vaihtaa sähköntoimittajaa.

25. Tuomioistuin lisää, että vaikka direktiiviä 2009/72 sovelletaan ratione temporis pääasiassa kyseessä olevaan riita-asiaan, sen korvanneessa direktiivissä 2019/944 on täsmennetty oikeutta vaihtaa vapaasti sähköntoimittajaa, millä on merkitystä ensimmäisen direktiivin tulkinnan kannalta. Sama tuomioistuin viittaa tältä osin direktiivin 2019/944 4 artiklaan ja 12 artiklan 3 kohtaan, joiden mukaan on niin, että jos pienyritykseltä peritään maksu sähköntoimittajan vaihtamisesta, tällaisten maksujen on oltava oikeasuhteisia, eivätkä ne saa ylittää asiakkaan sopimuksen päättämisestä toimittajalle tai aggregointia harjoittavalle markkinaosapuolelle aiheutuvaa suoraa taloudellista tappiota.

26. Sama tuomioistuin päättelee, että kansallisessa lainsäädännössä säädetty mahdollisuus soveltaa sopimussakkoa aiheutuneen vahingon suuruudesta riippumatta ja ilman selkeitä ja täsmällisiä perusteita kyseisen sakon laskemiseksi saattaa tehdä tyhjäksi direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdassa ja direktiivin 2019/944 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun suojelutavoitteen rajoittamalla tosiasiallisesti asiakkaan vapautta päättää sähköntoimitussopimuksensa.

27. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tutkii toiseksi, voiko sähköntoimittaja määrätä asiakkaalle sopimusteitse maksuja sopimuksen päättämisestä ennen sopimuskauden päättymistä, jos nämä maksut vastaavat de facto kustannuksia sähköstä, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, kun otetaan huomioon direktiivin 2009/72 tavoite, jonka mukaan asiakkaiden on voitava helposti ja syrjimättömin perustein vaihtaa sähköntoimittajaa, ja tarve noudattaa suhteellisuusperiaatetta. Tuomioistuin katsoo tältä osin, että direktiivin 2019/944 12 artiklan 3 kohdassa annetaan hyödyllisiä ohjeita direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdan tulkinnasta, koska siinä ei suljeta pois mahdollisuutta asettaa maksuja, joiden on kuitenkin oltava oikeasuhteisia. Tuomioistuin pohtii tässä yhteydessä sitä, ovatko sellaiset sopimusehdot sallittuja, joiden mukaan määräajaksi tehdyn sopimuksen päättämisestä määrätty maksu vastaa saatavia siitä sähköstä, joka potentiaalisesti olisi kulutettu jäljellä olevana sopimuskautena, ja mahdollisuutta laskea nämä maksut ota tai maksa -lausekkeen perusteella. Sama tuomioistuin pohti, eikö tällainen mekanismi tosiasiassa estäisi sähköntoimittajan tosiasiallisen vaihtamisen. Jos sopimussakon määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa, sopimuksen ennenaikaisella päättämisellä on asiakkaalle samankaltainen seuraus kuin sopimuksen jatkamisella toimittajan kanssa. Tällaisessa tilanteessa asiakas, joka haluaa päättää sopimuksen, päättää kuitenkin todennäköisesti säilyttää epäedullisena pitämänsä sopimussuhteen, ja toimittaja puolestaan voi joka tapauksessa luottaa siihen, että se saa taloudellista etua koko sopimuksen keston ajan. Tällainen seuraamus merkitsee sitä, että sopimuksen päättämisen taloudellinen riski sälytetään kokonaisuudessaan asiakkaalle, ja se on näin ollen ilmeisen kohtuuton.

28. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että sähköntoimittaja vastaa samalla erilaisista asiakkaan hankkimiseen liittyvistä kustannuksista, kuten sähkön ostoista. Herää kysymys siitä, miten lasketaan sähköntoimittajan välitön taloudellinen menetys, jos asiakas päättää sopimuksen ennenaikaisesti, eli otetaanko huomioon käytetyn sähkön hinta vai myös sen siirto- tai jakelupalvelun tarjoamisen hinta. Tältä osin harkinnanvaraista ja mielivaltaista soveltamista koskevan väitteen välttämiseksi ja todistustaakan oikeudenmukaisen jakamisen ja sen varmistamiseksi, että kansallinen lainsäädäntö on direktiivin 2009/72 mukainen, on tutkittava, pitäisikö energialain säännöksissä nimenomaisesti säätää määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen ennenaikaiseen päättämiseen liittyvien kulujen laskentatavasta.

29. Näissä olosuhteissa Sąd Okręgowy w Warszawie päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko direktiivin [2009/72] 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa, joiden mukaan sähköasiakkaan (pienyrittäjän) oikeuksien on toteuduttava sähköntoimittajan vaihtuessa kunnioittaen periaatetta, joka varmistaa, että vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa niin, että kyseinen vaihtaminen tapahtuu kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi, tulkittava siten, että se on esteenä mahdollisuudelle veloittaa sopimussakko määräaikaisen sähköntoimitussopimuksen päättämisestä, jos asiakas haluaa

vaihtaa sähköntoimittajaa, riippumatta aiheutuneen vahingon määrästä ([siviililain] 483 §:n 1 momentti ja 484 §:n 1 ja 2 momentti) ja ilman, että energialaissa (4j §:n 3a momentti) on määritetty mitään perusteita kyseisten maksujen laskemiseksi ja niiden määrän alentamiseksi?

2) Onko direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa, joiden mukaan sähköasiakkaan (pienyrittäjän) oikeuksien on toteuduttava sähköntoimittajan vaihtuessa niin, että kyseinen vaihtaminen tapahtuu kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi ja kunnioittaen periaatetta, joka varmistaa, että vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa, tulkittava siten, että se on esteenä sellaiselle sopimusehtojen tulkinnalle, jonka mukaan silloin, kun määräaikainen sähköntoimitussopimus päätetään ennenaikaisesti, sellaisten maksujen periminen asiakkailta (pienyrittäjiltä), jotka vastaavat de facto hintaa sähköstä, jota ei ole kulutettu sopimuskauden päättymiseen mennessä, ota tai maksa -periaatteen mukaisesti, on mahdollista?”

30. Kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle ovat esittäneet Puolan ja Kreikan hallitukset sekä Euroopan komissio.

IV Asian tarkastelu

31. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy kahdella ennakkoratkaisukysymyksellään, jotka on aiheellista käsitellä yhdessä, pääasiallisesti, onko direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan silloin, kun pienyritys päättää ennenaikaisesti määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen vaihtaakseen sähköntoimittajaa, sitä voidaan vaatia maksamaan sopimussakko, kun kyseisessä lainsäädännössä säädetään, että tämä sakko on maksettava riippumatta edelliselle toimittajalle aiheutuneen vahingon suuruudesta, ja kun kyseisessä lainsäädännössä ei säädetä mitään perusteita kyseisen sakon laskemiseksi tai alentamiseksi ja kun siinä sallitaan se, että tämän sakon määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa.

32. Nyt esillä olevassa asiassa esitetystä ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että yhtiö G on pienyritys, joka teki kyseessä olevan sopimuksen sähkön toimittamiseksi maatilamatkailutilalle. Toimittaja W vaati 9.3.2016 sopimusehtojen mukaisesti yhtiö G:ltä sen kuluttamatta jääneen sähkön hintaa, jonka yhtiö oli sitoutunut ostamaan siltä saman sopimuskauden päättymiseen saakka, määrältään vastaavan sopimussakon maksamista toimittajan vaihtamiseksi tehdystä sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä. Kuten kansallinen tuomioistuin toteaa, kansallisessa lainsäädännössä sallitaan määräajaksi tehdyn sopimuksen päättäminen ilman, että siitä aiheutuu muita kuin sopimuksen sisältöön perustuvia kustannuksia ja korvauksia, mutta siinä ei kuitenkaan täsmennetä niitä perusteita, jotka on otettava huomioon niiden laskemisessa, eikä säädetä mahdollisuudesta alentaa sopimussakkoa viran puolesta, paitsi jos asianomainen osapuoli, jolla on todistustaakka tämän sopimussakon kohtuuttomuuden osoittamisesta, sitä pyytää. Lisäksi kansallisen lainsäädännön mukaan sopimussakon määrä ei ole riippuvainen aiheutuneen vahingon määrästä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa selvittää, onko tällainen lainsäädäntö direktiivin 2009/72 3 artiklan, jossa määritellään muun muassa jäsenvaltioiden kuluttajansuojaa koskevat velvollisuudet,[11] ja erityisesti kyseisen artiklan 5 ja 7 kohdan, joita unionin tuomioistuin ei ole vielä tulkinnut, mukainen.

[11] Ks. tuomio 23.1.2020, Energiavirasto (C-578/18, EU:C:2020:35, 23 kohta).

33. Aluksi on syytä muistuttaa, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeussäännön tulkinta edellyttää, että huomioon otetaan paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys, johon se kuuluu, sekä sen toimen tavoitteet ja tarkoitus, jonka osa se on. [12]

34. Tässä yhteydessä mainittujen säännösten *sanamuodosta* on ensinnäkin todettava, että direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 kohdan a alakohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että asiakkaan halutessa ”sopimusehtojen mukaisesti” vaihtaa toimittajaa kyseinen verkonhaltija tai kyseiset verkonhaltijat saattavat muutoksen voimaan kolmen viikon kuluessa [13] ja että tämä oikeus turvataan kustannusten, työmäärän ja ajan osalta syrjimättömästi kaikille asiakkaille. Sen lisäksi, että kyseisen artiklan 7 kohdassa viitataan ensisijaisesti ja erityisesti ”heikossa asemassa oleviin asiakkaisiin”, siinä säädetään yleisemmin, että jäsenvaltioiden on varmistettava kuluttajansuojan korkea taso erityisesti sopimusehtojen avoimuuden osalta ja varmistettava, että ”vaatimukset täyttävät asiakkaat” voivat ”tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa”. Artiklan 7 kohdassa todetaan myös, että ”ainakin kotitalousasiakkaiden osalta” näihin toimenpiteisiin on kuuluttava direktiivin liitteessä I esitetyt toimenpiteet.

35. Direktiivin 2009/72 2 artiklan 12 alakohdan mukaan ”vaatimukset täyttävällä asiakkaalla” tarkoitetaan asiakasta, joka voi kyseisen direktiivin 33 artiklan mukaisesti vapaasti ostaa sähköä valitsemaltaan toimittajalta. Viimeksi mainitun artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan 1.7.2007 lähtien käsite ”vaatimukset täyttävä asiakas” on käsittänyt ”kaikki asiakkaat”. Näin ollen jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikki asiakkaat, myös pienyritykset, voivat heikosta asemastaan riippumatta tosiasiallisesti helposti vaihtaa sähköntoimittajaa.

36. Näin ollen direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdasta seuraa, että sähköntoimittajan asiakasta on suojeltava, kun hän haluaa vaihtaa toimittajaa. Vaikka näissä säännöksissä ei nimenomaisesti mainita edellisen toimittajan mahdollisuutta vaatia sopimussakon maksamista sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä eikä varsinkaan perusteita, jotka olisi otettava huomioon kyseisen sopimussakon määrän laskemiseksi, kyseisen artiklan 5 kohdan a alakohdasta kuitenkin ilmenee, että sopimusehtoja on noudatettava.

37. Näin ollen katson, että direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdan sanamuoto ei lähtökohtaisesti voi olla esteenä sille, että sähköntoimitussopimuksessa määrätään asiakkaaseen määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen toimittajanvaihdoksen vuoksi tehtävän ennenaikaisen päättämisen yhteydessä sovellettavasta sopimussakosta. Näiden säännösten mukaan sopimussakon määrä ei kuitenkaan saa viedä kyseiseltä asiakkaalta mahdollisuutta tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa.

38. Toiseksi direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdan *asiayhteydestä* on ensinnäkin todettava, että 3 artiklan 7 kohdan viimeisessä virkkeessä viitataan kyseisen direktiivin liitteessä I lueteltuihin kuluttajansuojatoimenpiteisiin, jotka jäsenvaltioiden on toteutettava ”ainakin” kotitalousasiakkaiden osalta. Liitteessä olevan 1 kohdan a alakohdassa säädetään erityisesti, että asiakkailla on oikeus tehdä sähkön palveluntarjoajansa kanssa sopimus, jossa täsmennetään, onko oikeutta päättää sopimus maksutta. Lisäksi kyseisen säännöksen mukaan ehtojen on oltava oikeudenmukaiset, ja niiden on oltava etukäteen tiedossa, ja kyseiset tiedot olisi joka tapauksessa annettava ennen sopimuksen tekemistä tai vahvistamista. Mainitussa liitteessä olevan 1 kohdan

[12] Ks. mm. tuomio 22.6.2023, Pankki S (C-579/21, EU:C:2023:501, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[13] Kuten komissio totesi kirjallisissa huomautuksissaan, ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että kyseisessä sopimuksessa määrättiin irtisanomisajaksi kolmen viikon sijasta kuusi kuukautta irtisanomisen tiedoksiantamispäivästä alkaen siten, että sopimuksen voimassaolo päättyy kalenterivuoden lopussa. Koska esillä olevassa asiassa esitetyt kysymykset eivät kuitenkaan koske irtisanomisajan pituutta, en käsittele tätä kysymystä enempää.

e alakohdassa todetaan, että asiakkaita ei veloiteta toimittajan vaihtamisesta. Näistä säännöksistä käy siis ilmi, että ”ainakaan kotitalousasiakkaita” ei veloiteta toimittajan vaihtamisesta, vaikka sähköntoimitussopimus olisi määräaikainen ja vakiohintainen.

39. Käsiteltävänä olevassa asiassa on riidatonta, että yhtiö G kuuluu direktiivin 2009/72 2 artiklan 7, 9 ja 12 alakohdassa määriteltyjen käsitteiden ”asiakas”, ”loppukäyttäjä” ja ”vaatimukset täyttävä asiakas” mutta myös kyseisen artiklan 11 alakohdassa tarkoitetun käsitteen ”muu kuin kotitalousasiakas” piiriin; viimeksi mainitulla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ostaa sähköä muuhun kuin oman kotitaloutensa käyttöön. Ennakkoratkaisupyynnöstä käy selvästi ilmi, että yhtiö G, joka teki kyseessä olevan sopimuksen sähkön myynnistä maatilamatkailutilalle, harjoitti ammatti- tai liiketoimintaa. [14]

40. Tämä yhtiö ei kuulu direktiivin 2009/72 2 artiklan 10 alakohdassa tarkoitetun kotitalousasiakkaan käsitteen piiriin; tämä on määritelty asiakkaaksi, joka ostaa sähköä oman kotitaloutensa käyttöön. Ennakkoratkaisupyynnöstä ei myöskään ilmene, että Puolan tasavalta olisi aikonut laajentaa kyseisen direktiivin liitteen I soveltamisalaa ”muihin kuin kotitalousasiakkaisiin”. Näin ollen kyseisessä liitteessä olevan 1 kohdan a ja e alakohdan säännöksiä ei sovelleta yhtiö G:n kaltaiseen muuhun kuin kotitalousasiakkaaseen. Tästä seuraa, että mainittu direktiivi ei ole esteenä sille, että määräaikaisessa vakiohintaisessa sähköntoimitussopimuksessa määrätään sopimussakosta toimittajan vaihtamiseksi tehtävän ennenaikaisen sopimuksen päättämisen varalta.

41. Toiseksi direktiivin 2009/72 johdanto-osan 42 perustelukappaleessa todetaan, että on tärkeää, että yhteisön koko teollisuus ja kauppa, pienet ja keskisuuret yritykset mukaan luettuina, ”voisivat myös nauttia korkeatasoisesta kuluttajansuojasta”, ja että erityisesti kotitalousasiakkaiden ja jäsenvaltioiden harkinnan mukaan myös pienten yritysten olisi voitava nauttia julkisen palvelun takeista. Verbin ”voida” käyttö konditionaalissa osoittaa siten unionin lainsäätäjän tahdon jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa antamalla niille pelkkä mahdollisuus eikä velvollisuutta myöntää pienyrityksille korkeatasoinen kuluttajansuoja. Jollei ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen suorittamasta tarkastuksesta muuta johdu, ennakkoratkaisupyynnöstä ei ilmene, että Puolan tasavalta olisi soveltanut tätä mahdollisuutta pieniin yrityksiin. Tällaisessa tilanteessa katson, että kyseinen direktiivi ei ole esteenä sille, että pienyritykseen sovelletaan sopimussakkoa, jos se päättää määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksensa ennenaikaisesti vaihtaakseen toimittajaa.

42. Lisäksi on tärkeää huomata, että direktiivin 2019/944, jolla kumottiin ja korvattiin direktiivi 2009/72 1.1.2021 alkaen, 12 artiklan 2 kohdassa todetaan nimenomaisesti, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että ”ainakaan kotitalousasiakkailta ja *pieniltä yrityksiltä*” [15] ei peritä ”vaihtamiseen liittyviä maksuja”, ja että 12 artiklan 3 kohdassa säädetään, että poiketen siitä, mitä 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat sallia sen, että toimittajat tai aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet perivät asiakkailta sopimuksen päättämisestä maksun, kun nämä asiakkaat vapaaehtoisesti sanovat irti *määräaikaisen vakiohintaisen* sähköntoimitussopimuksen *ennen*

[14] Komissio väittää kirjallisissa huomautuksissaan, että olisi asianmukaista viitata kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja koskeviin säännöksiin ja erityisesti direktiivin 93/13 säännöksiin. Tässä yhteydessä on mainittava, että kuten direktiivin johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan, yhtenäisiä kohtuuttomia ehtoja koskevia sääntöjä on sovellettava kaikkiin ”elinkeinonharjoittajan” ja ”kuluttajan” välisiin ”sopimuksiin”, sellaisina kuin nämä on määritelty direktiivin 2 artiklan b ja c alakohdassa. Direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdan mukaan ”kuluttajalla” tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä, joka kyseisen direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa (tuomio 9.7.2020, Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, 69 ja 70 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Koska yritys G harjoitti ammatti- tai liiketoimintaa, tässä tapauksessa ei mielestäni ole tarpeen viitata direktiiviin 93/13.

[15] Kursivointi tässä.

määräajan päättymistä, mikäli tällainen maksu on osa sopimusta, jonka asiakas on tehnyt vapaaehtoisesti, ja tällaisesta maksusta on tiedotettu selvästi asiakkaalle ennen sopimuksen tekemistä.

43. Tältä osin direktiivin 2019/944 2 artiklan 16 alakohdan mukaan yhtäältä ”sopimuksen irtisanomismaksulla” tarkoitetaan maksua tai sakkoa, jonka toimittajat tai aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet voivat veloittaa asiakkailta sähköntoimitus- tai palvelusopimuksen päättämisestä, ja toisaalta kyseisen artiklan 17 alakohdassa todetaan, että ”vaihtomaksulla” tarkoitetaan sellaista maksua tai sakkoa toimittajan tai aggregointia harjoittavan markkinaosapuolen vaihtamisen johdosta, *sopimuksen irtisanomismaksut mukaan lukien*, jonka toimittajat, aggregointia harjoittavat markkinaosapuolet tai verkonhaltijat voivat veloittaa suoraan tai välillisesti asiakkailta. Näin ollen direktiivissä erotetaan toisistaan pelkkä toimitussopimuksen irtisanominen ja päättäminen toimittajan vaihtamiseksi. Näistä säännöksistä seuraa, että kyseisen direktiivin mukaan yhtiö G:n kaltaisella pienyrityksellä on oikeus päättää määräaikainen vakiohintainen sähköntoimitussopimus ennenaikaisesti vaihtaakseen toimittajaa ilman toimittajan vaihtamiseen liittyviä maksuja ja näin ollen ilman irtisanomismaksua.

44. Kun otetaan huomioon pääasian tosiseikkojen ajankohta, yhtäältä direktiiviä 2019/944 ei kuitenkaan voida soveltaa ratione temporis käsiteltävässä asiassa. Toisaalta vaikka kyseisessä direktiivissä säädetään yksityiskohtaisesti maksuista, joita pienyritykselle voidaan määrätä sähköntoimitussopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä, direktiivissä 2009/72 ei ollut tällaisia sääntöjä edes implisiittisesti, kuten muun muassa tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohdasta ilmenee. Näin ollen katson, että direktiivin 2019/944 12 artiklan säännöksiä ei voida soveltaa analogisesti tässä asiassa. [16]

45. Kolmanneksi direktiivin 2009/72 johdanto-osan 52 perustelukappaleessa todetaan, että ”kuluttajien” [17] olisi saatava selkeitä ja ymmärrettäviä tietoja oikeuksistaan energia-alalla. Nähdäkseni kyseisestä johdanto-osan perustelukappaleesta voidaan käsiteltävänä olevassa asiassa päätellä, että kun kuluttaja aikoo hankkia sähköä, toimittajan on ennen määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen tekemistä ilmoitettava hänelle selkeästi, kattavasti ja avoimesti sopimussakosta, sen soveltamisedellytyksistä ja sen laskentamenetelmästä, koska sopimussakon määrä ei saa direktiivin 2009/72 3 artiklan 7 kohta huomioon ottaen estää häntä vaihtamasta tosiasiallisesti helposti toimittajaa. Nyt esillä olevassa asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä käy mielestäni ilmi, että sopimussakko oli nimenomaisesti ja yksityiskohtaisesti määritelty kyseessä olevassa sopimuksessa, minkä ansiosta yhtiö G tiesi täsmällisesti, miten se oli laskettu, ja että sen määrä vastasi sähkön, jota ei ollut kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa. [18]

[16] Huomautan, että direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa vastaavat säännökset sisältyvät maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY kumoamisesta 13.7.2009 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2009/73/EY (EUVL 2009, L 211, s. 94), joka on edelleen voimassa. Ks. direktiivin 2009/73 3 artiklan 3 ja 6 kohta.

[17] Muistutan, että koska primaarioikeudessa ei ole vain yhtä määritelmää, jokainen kuluttajia koskeva unionin säädös sisältää kuluttajan määritelmän, jota sovelletaan vain kyseiseen säädökseen (ks. vastaavasti julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus YYY (kuluttajan käsite) (C-570/21, EU:C:2022:1002, 32 kohta)). Direktiivissä 2009/72 ei ole määritelty käsitettä ”kuluttaja”, ja sillä näyttää olevan laaja merkitys, erityisesti kun otetaan huomioon johdanto-osan ensimmäinen perustelukappale, jossa todetaan, että sähkön sisämarkkinoilla pyritään luomaan todellisia valinnanmahdollisuuksia ”kaikille Euroopan unionin sähkönkuluttajille, niin kansalaisille kuin yrityksillekin”.

[18] Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 9.

46. Näin ollen direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohdan asiayhteydestä ilmenee, että lähtökohtaisesti sähköntoimittajan ja pienyrityksen välisessä sopimuksessa voidaan määrätä, että pienyrityksen on maksettava sopimussakko ennenaikaisesta päättämisestä, edellyttäen, että sopimusta tehtäessä sille on ilmoitettu selkeästi, kattavasti ja avoimesti sopimussakosta ja että sopimussakon määrä ei estä yritystä vaihtamasta tosiasiallisesti helposti toimittajaa.

47. Kolmanneksi direktiivin 2009/72 *tavoitteet* tukevat tulkintaa, jonka mukaan kyseisen direktiivin 3 artiklan 5 ja 7 kohta eivät ole esteenä sille, että pienyritykseen sovelletaan sopimussakkoa määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen ennenaikaisen päättämisen osalta, olettaen, että jäsenvaltio ei ole laajentanut kotitalousasiakkaita koskevaa suojaa tällaisiin yrityksiin.

48. Kuten direktiivin 2009/72 1 artiklasta käy ilmi, direktiivin tarkoituksena on vahvistaa yhteiset säännöt sähkön tuotannolle, siirrolle, jakelulle ja toimitukselle sekä kuluttajansuojaa koskevat säännöt, jotta voidaan tehostaa ja yhdentää unionin kilpailulle avoimia sähkömarkkinoita. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että direktiivillä pyritään tässä yhteydessä lähinnä luomaan avoimet ja kilpailukykyiset sähkön sisämarkkinat, jotka antavat kaikille kuluttajille mahdollisuuden valita vapaasti toimittajansa ja kaikille toimittajille mahdollisuuden toimittaa vapaasti hyödykkeitä asiakkailleen, luomaan tasapuoliset kilpailuedellytykset näillä markkinoilla, varmistamaan toimitusvarmuus ja torjumaan ilmastonmuutosta.[19]

49. Näin ollen direktiivin 2009/72 päätavoitteena on toteuttaa sähkön sisämarkkinat,[20] mikä edellyttää muun muassa sähköntoimittajien kehittämistä, jotta voidaan viime kädessä varmistaa nykyistä paremmat toimitusedellytykset kuluttajille. Direktiivin 2009/72 johdanto-osan 57 perustelukappaleessa todetaan, että jäsenvaltioiden on annettava kuluttajille mahdollisuus saada täysi hyöty vapautetuista sähkön sisämarkkinoista.

50. Tältä osin on todettava, että määräaikaiset vakiohintaiset sähköntoimitussopimukset voivat suojata asiakkaita takaamalla heille alhaisen ja vakaan sähkön hinnan. Tältä osin komissio viittaa kirjallisissa huomautuksissaan Euroopan energia-alan sääntelyviranomaisten neuvoston (CEER) 17.5.2016 antamaan lausuntoon ennenaikaisesta irtisanomisesta perittävistä maksuista,[21] jonka mukaan tällaiset sopimukset tarjoavat kuluttajille varmuuden energiakustannuksista, jotka eivät vaihtele.[22] Tällaisen sopimuksen tekemisestä sähköntoimittajalle on kuitenkin syntynyt erilaisia kuluja asiakkaan tarpeiden kattamiseksi alusta alkaen tarvittavan kokonaisenergiamäärän hankkimiseksi, mikä – kuten CEER toteaa – aiheuttaa lisäkustannuksia erityisesti tukkumarkkinoiden kustannusvaihteluilta suojautumiseksi.[23] Jos asiakas, jolla on määräaikainen vakiohintainen sopimus, päättää sopimuksen ennenaikaisesti, toimittaja voi näin ollen ennenaikaisesta päättämisestä perittävien maksujen avulla korvata sopimuksesta syntyvät kulut. Jos näin ei olisi, kyseinen toimittaja voisi joutua siirtämään tällaisten kulujen aiheuttaman riskin kaikkien asiakkaidensa kannettavaksi, ja lopputuloksena voisi olla sähkön hinnan nousu ja asiakkaiden saatavilla olevan tarjonnan väheneminen.[24]

[19] Ks. tuomio 12.12.2019, Slovenské elektrárne (C-376/18, EU:C:2019:1068, 32 kohta) ja tuomio 11.6.2020, Prezident Slovenskej republiky (C-378/19, EU:C:2020:462, 22 kohta).

[20] Tuomio 28.11.2018, Solvay Chimica Italia ym. (C-262/17, C-263/17 ja C-273/17, EU:C:2018:961, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[21] Tähän asiakirjaan voi tutustua seuraavassa osoitteessa: https://www.ceer.eu/documents/104400 /-/-/792d2636-53db-f60c-a7b7-7a676f3a28d0.

[22] Ks. CEER:n lausunnon 2 kohta.

[23] Ks. CEER:n lausunnon 2 kohta.

[24] Ks. CEER:n lausunnon 2 kohta.

51. Näin ollen katson, että direktiivin 2009/72 yhteydessä määräaikaisten vakiohintaisten sähköntoimitussopimusten erityispiirteet merkitsevät sitä, että ennenaikaisesta päättämisestä perittävät maksut voivat vaikuttaa perustelluilta, jotta voidaan viime kädessä varmistaa kaikkien kuluttajien suojelu mahdollistamalla heille alhaisemmat sähkönhinnat.

52. Katson näin ollen, että tässä tapauksessa suurin vaikeus liittyy sopimussakon määrään, jonka on sekä mahdollistettava se, että asiakas voi tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa, että tarjottava edelliselle toimittajalle riittävä korvaus sopimuksen täyttämisestä syntyneistä kuluista, koska muutoin direktiivin 2009/72 hyödyllinen vaikutus vaarantuisi.

53. Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa direktiivin 2019/944 12 artiklan 3 kohtaan, jossa todetaan määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen päättämisestä perittävistä maksuista, että ne ”eivät saa ylittää asiakkaan sopimuksen irtisanomisesta toimittajalle tai aggregointia harjoittavalle markkinaosapuolelle aiheutuvaa suoraa taloudellista tappiota”. Kyseisen tuomioistuimen mukaan mainitussa säännöksessä annetaan ohjeita siitä, miten direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa on tulkittava. Ensinnäkin, kuten tämän ratkaisuehdotuksen 44 kohdassa on todettu, direktiiviä 2019/944 ei kuitenkaan sovelleta ratione temporis pääasiassa kyseessä olevaan riita-asiaan. Toiseksi tämä säännös koskee ainoastaan määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen päättämisestä, ei toimittajan vaihtamisesta, perittäviä maksuja. Kolmanneksi pienten yritysten osalta direktiivissä 2019/944 omaksuttiin erilainen lähestymistapa kuin direktiivin 2009/72 yhteydessä, sillä sen 12 artiklan 2 kohdassa todetaan nimenomaisesti, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että näiltä ei peritä vaihtamiseen liittyviä maksuja. Olen näin ollen sitä mieltä, että direktiiviä 2019/944 ei voida käyttää viiteasiakirjana pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa.

54. Direktiivistä 2009/72 on todettava, että siinä ei ole mitään viitteitä niiden maksujen määrästä, jotka pienyritys voi joutua maksamaan päättäessään määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen ennenaikaisesti vaihtaakseen sähköntoimittajaa, eikä näiden maksujen laskentatavasta. Direktiivi jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa tällaisten päättämisestä vaadittavien maksujen määrittämistä koskevan lainsäädännön osalta.

55. Vastauksena kansallisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen katson näin ollen, että kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan silloin, kun pienyritys päättää määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen ennenaikaisesti, on maksettava sopimussakko riippumatta siitä, kuinka suuri vahinko edelliselle toimittajalle on aiheutunut, kun kyseisessä lainsäädännössä ei säädetä mitään perusteita tämän sopimussakon laskemiselle tai alentamiselle ja siinä sallitaan se, että tämän sakon määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa, ei ole pelkästään tällä perusteella ristiriidassa direktiivin 2009/72 kanssa.

56. Jäsenvaltioille jätetty harkintavalta ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että kyseisen direktiivin 3 artiklan 5 ja 7 kohtaan perustuva oikeus tosiasiallisesti helposti vaihtaa toimittajaa menettäisi merkityksensä. Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa hypoteesiin, jonka mukaan ”ota tai maksa” -lausekkeen[25] perusteella peritään sopimussakko, jonka määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu sopimuksen päättymiseen saakka, hintaa. Kyseisen lausekkeen nojalla ostaja on tässä tapauksessa velvollinen maksamaan ostositoumuksensa mukaisen sähkön

[25] Käännös tässä.

kokonaan tai osittain riippumatta siitä, käyttääkö hän kyseistä sähköä.[26] ”Ota tai maksa” -lauseke merkitsee ensi näkemältä sitä, että kuluttaja vastaa kokonaisuudessaan tekemänsä toimitussopimuksen riskeistä, ja lausekkeella on – ennenaikaisesta päättämisestä aiheutuviin kaksinkertaisiin sähkökustannuksiin perustuva – voimakas pelotevaikutus sopimuksen päättämisen estämiseksi. Tästä voidaan päätellä, että lauseke ei ole direktiivin 2009/72 mukainen.

57. Katson kuitenkin, että tietyissä konkreettisissa olosuhteissa ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kansallisen lainsäädännön mukaan silloin, kun määräaikaisen vakiohintaisen sopimuksen täyttämisen varmistamisesta – muun muassa tarvittavan sähkön ostamisesta – sen päättymiseen saakka toimittajalle on syntynyt erilaisia kuluja asiakkaan tarpeiden kattamiseksi alusta alkaen, toimittajalle sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä aiheutuvat kulut voivat tosiasiallisesti vastata määrää, jonka asiakas olisi maksanut sopimuskauden päättymiseen mennessä, jos sopimuksen täyttäminen olisi jatkunut tavanomaiseen tapaan.

58. Käsiteltävänä olevassa asiassa kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko sopimussakolla loukattu yhtiö G:n oikeutta tosiasiallisesti vaihtaa helposti toimittajaa, ottaen huomioon kaikki riita-asian konkreettiset olosuhteet ja erityisesti sopimussakon määrän oikeasuhteisuus, sillä se ei saa olla suurempi kuin ne kulut, joita edelliselle toimittajalle on aiheutunut sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä, jotta vältetään se, että toimittaja saa perusteetonta etua.[27]

59. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ennakkoratkaisukysymyksiin vastataan siten, että direktiivin 2009/72 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan silloin, kun pienyritys päättää ennenaikaisesti määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen vaihtaakseen sähköntoimittajaa, yritys voidaan velvoittaa maksamaan sopimussakko, kun kyseisessä lainsäädännössä säädetään, että tämä sakko on maksettava riippumatta edelliselle sähköntoimittajalle aiheutuneen vahingon suuruudesta, kun kyseisessä lainsäädännössä ei säädetä mitään perusteita kyseisen sakon laskemiseksi tai alentamiseksi ja siinä sallitaan se, että tämän sakon määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa, edellyttäen, että toimittaja on ilmoittanut yritykselle selkeästi, kattavasti ja avoimesti sopimussakosta, sen soveltamisedellytyksistä ja laskentamenetelmästä ja että sopimussakon määrä ei estä pienyritystä vaihtamasta tosiasiallisesti helposti toimittajaa. Tältä osin kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ottaa huomioon kaikki riita-asian konkreettiset olosuhteet ja erityisesti sopimussakon määrän oikeasuhteisuus, sillä se ei saa olla suurempi kuin ne kulut, jotka edelliselle toimittajalle on syntynyt sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä.

[26] ”Ota tai maksa” -lausekkeella, jota käytetään usein tavarantoimitussopimuksissa erityisesti energia-alalla, on kolme pääpiirrettä: ensinnäkin sen tarkoituksena on korvata edunsaajalle se, että sopimuskumppani ei täytä velvollisuuksiaan, ja näin vältetään toisinaan monimutkainen kysymys vahingon ja sen suuruuden osoittamisesta; toiseksi se on luonteeltaan ennakoiva, koska osapuolet määrittelevät sopimuksen tekohetkellä ennakolta seuraamukset, jotka velkojalle on maksettava, jos velallinen asiakas ei täytä velvoitteitaan, ja kolmanneksi se on luonteeltaan riittävän korkeaksi asetettu kertakorvaus – joka on kiinteä määrä tai tietty prosenttiosuus tavaroiden kokonaisarvosta tai myyntihinnasta –, jotta se kannustaisi huolellisuuteen. Ks. erityisesti Kohl, B. ym., ”Les clauses *take or pay*: des clauses originales et méconnues”, *Journal des tribunaux*, 2009, nro 6354, s. 349–358, erityisesti s. 354–356.

[27] On muistettava, että kansallisten tuomioistuinten on huolehdittava siitä, ettei Euroopan unionin oikeusjärjestyksessä taattujen oikeuksien suojaaminen johda siihen, että oikeudenhaltijat saavat perusteetonta etua (ks. tuomio 30.3.2023, AR ym. (Korvauksen vaatiminen suoraan vakuutuksenantajalta) (C-618/21, EU:C:2023:278, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

V Ratkaisuehdotus

60. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Sąd Okręgowy w Warszawien esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta 13.7.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY 3 artiklan 5 ja 7 kohtaa

on tulkittava siten, että

ne eivät ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan silloin, kun pienyritys päättää ennenaikaisesti määräaikaisen vakiohintaisen sähköntoimitussopimuksen vaihtaakseen sähköntoimittajaa, yritys voidaan velvoittaa maksamaan sopimussakko, kun kyseisessä lainsäädännössä säädetään, että tämä sakko on maksettava riippumatta edelliselle sähköntoimittajalle aiheutuneen vahingon suuruudesta, kun kyseisessä lainsäädännössä ei säädetä mitään perusteita kyseisen sakon laskemiseksi tai alentamiseksi ja siinä sallitaan se, että tämän sakon määrä vastaa sähkön, jota ei ole kulutettu alkuperäisen sopimuskauden päättymiseen mennessä, hintaa, edellyttäen, että toimittaja on ilmoittanut yritykselle selkeästi, kattavasti ja avoimesti sopimussakosta, sen soveltamisedellytyksistä ja laskentamenetelmästä ja että sopimussakon määrä ei estä yritystä vaihtamasta tosiasiallisesti helposti toimittajaa. Tältä osin kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ottaa huomioon kaikki riita-asian konkreettiset olosuhteet ja erityisesti sopimussakon määrän oikeasuhteisuus, sillä se ei saa olla suurempi kuin ne kulut, jotka edelliselle toimittajalle on syntynyt sopimuksen ennenaikaisesta päättämisestä.